

Vuonnisen väkeä

VUONNISEN VÄKEÄ

Vienankarjalaisen kylän elämää ja ihmisiä

Ritva Rajander-Juusti

KARJALAN SIVISTYSSEURA

2025

Kustantaja: Karjalan Sivistysseura ry
Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki
www.karjalansivistysseura.fi

Copyright © Karjalan Sivistysseura ry

1. painos 2025

ISBN: 978-952-7193-90-7

Kirjapaino: Printon AS

Kartat: NotePad Ay/Jukka Lauhalahti

Kannen ja sisällön taitto, piirustukset: Toni Saarinen

Kansikuva: *Vuonnisen naisväkeä. Kuva SKS KRA. Paulaharju Samuli 1915.*

Sisällys

Esipuhe	7
Vuonnisen kylä	11
Aluksi	13
Vuonnisen varhainen asutus	19
Kylänosat muodostuivat eri aikoina	26
Kylä kasvoi hiljalleen	30
Elanto kaupasta, maasta ja metsästä	35
Runonkerääjien kultamaa	53
Kirkko rahvaan valistajana	68
Vuonnisen väki koulutiellä	87
Armeija, monen nuoren miehen kohtalo	99
Häyräkkävuodet 1918–1922	102
Elämä kylässä 1920-luvun puolivälistä 1940-luvun alkuun	128
<i>Kansanrunoutentutkija Risto Bogdanov (1901–1938)</i>	142
Sodan vuodet 1939–1945	146
Sodan jälkeen jälleenrakennuksen aika	169
Kyläelämää 2000-luvulla	173
Suvut kylässä	177
Kylässä asuneet suvut	179
Sukunimet 1900-luvulle tultaessa	190
Kieleväiset asuttivat Teppananniemeä	193
Malinen-suvussa kaksi haaraa	196
Karjalainen-Bogdanovit Lonkassa ja muualla	202
Lettijevien lähtöalue ei ole tiedossa	209
Vuonnisen Tervonen ja Tervo ovat sama suku	214
Torvinen-Dorofejevit asuivat Aajuolahdessa	221
Prohorovin sukunimi Prohorista	224

Kossijevit, saamelaissukuko?	226
Korkkonen on kylän kantasukuja	230
Vuonnisen Ahonen-Agoev-suku polveutuu Malisista	234
Muut Vuonnisen suvut	237
DNA-tutkimuksella tietoa asutuksesta ja suvuista	244
Kylän osat ja niiden talot	249
Kylänosat	251
<i>Monitoiminen Alma Sapošnikova o.s. Tervo (1936–2022)</i>	256
Särkkälänlaksi oli pohjoisin kylänosa	259
Saari ja Saarenkannas sijaitsevat Ylä-Kuittijärven pohjoisosassa	274
<i>Runolaulaja, perinteentuntija Anni Lehtonen (1866–1943)</i>	281
Keskikylä oli kylän ydin	291
Jyrkisen termällä asui Malisia	300
<i>Runolaulaja Ontrei Malinen (noin 1785–1855)</i>	310
Lammasaho oli Ruokovaaran kupeessa	321
Tervasenlahti oli Tervosten aluetta	330
<i>Opettaja, kulttuuripersoona Aino Tervasova (1930–2015)</i>	335
Riikolanniemi sijaitsi kylän eteläosassa	351
Teppananniemellä oli ”äijän Kieleväisiä”	360
<i>Runolaulaja Vaassila Kieleväinen (noin 1774–?)</i>	367
Oinasniemessä sijaitsi Pamppulan talo	388
Aajuolahti oli kylän eteläisin osa	391
Kuotkuota kutsuttiin myös Haapakuotkuoksi	405
<i>Journalisti, perinteentallentaja Darja Šahtarina (1922–2003)</i>	411
Pistonsuussa Pistojoiki laskee Kuittijärveen	414
Pudassaaressa oli kaksi taloa	417
Lonkan kylä sijaitsi Suomen rajan tuntumassa	420
Korpivaaraa kutsuttiin myös Vuaraksi	429
Korpijärvi oli kahden kalmismaan piskuinen kylä	431
Kuamotissa asui Kieleväisiä	439
Lähteet	443

ESIPUHE

Terveh Vaassila,
Vuonnisen Vaassila!

Ihana on kyläsi
toukokuun iltana
kun koivikko hohtaa valkeutta
ja kivesi vienansineä.

Näin runoilee Maija Myllykangas kirjassaan *Vienansineä*. Kaunis on kylä, ihanat värit ja kaiken yllä väreilee vanhojen laulajien ja tietäjien henki. Vienan Karjala onkin kadonneiden, lähes tarunhohtoisten mielikuvien maa, jolla on kuitenkin toinenkin todellisuutensa.

Tämän kirjan aihe on elänyt mielessäni jo pitkään. Nuorena kuuntelin iltakaudet isäni ja setieni juttuja Karjalasta ja heidän äitinsä perheestä. Silloin en asioihin valitettavasti kiinnittänyt kovin paljon huomiota, mutta asia muuttui, kun sukututkimuskärpänen vakavasti puraisi vuoden 2005 tienoilla. Aloin muun muassa tutkimaan Vuonnisesta Suomeen vuonna 1922 tulleen isänäitini ja hänen perheensä ja sukunsa tarinaa ja vaiheita. Kun vähitellen opin tutkimaan aihepiiriä venäjänkielisistä lähteistä, kiinnostus laajeni koskemaan aluetta ja sukua kattavamminkin. Tietoa onneksi löytyi koko ajan lisää saataville, samoin kuin muutamia samoista asioista innostuneita tutkijakollegoita. Vuoden 2015 tienoilla mielessäni kävi ensimmäisen kerran ajatus koota kylän ja ihmisten vaiheita yhteen laajemmalti, mutta kesti lähes kymmenen vuotta ennen kuin hajanaisista tiedoista oli koottu jotain

kirjan tapaista. Toki tekele makasi eri syitten takia pöytälaatikon perukoilla välillä hyvinkin pitkiä aikoja. Myös Venäjän hyökkäys Ukrainaan 2022 muutti pitkäksi aikaa mahdollisuudet vierailla Venäjällä ja tehdä sinnepäin yhteistyötä sekä hidasti työn valmistumista.

Eräs ratkaiseva ajanjakso tämän kirjan taipaleella oli vuosi 2015, jolloin pääsin käymään Vienassa ja Vuonnisessa ensimmäisen (ja kuten nyt näyttää, ehkä myös viimeisen) kerran. Sain kokea Kostamuksen, Vuokkiniemen, Vuonnisen, Uhtuan, Jyskyjärven, Paanajärven, Vienan Kemin ja Vienanmeren helmen, salaperäisen Solovetskin saaren. Siihen asti Viena oli ollut vain sanoja paperilla, muisteloita ja tarunhohtoisen taikapölyn kuorruttamaa historiaa. Tuolla matkalla maisemat heräsivät henkiin ja paikoitellen karu todellisuus iski ikiaikaisia tarinoita avokämmenellä poskelle. Vienan ihmisten arjen elämisen edellytykset, autioituvien kylien kurttuiksi vanhenneet mummot, ruostuneet Ladat ja kuoppaiset tiet muuttivat käsitystäni ja suhtautumistani joihinkin asioihin. Toisaalta meidät otettiin useimmissa paikoissa sydämellisesti vastaan, syötettiin, saunotettiin ja pakautettiin, joten saimme myös kokea suurta vieraanvaraisuutta ja kurkistaa vähän nykypäivän vienankarjalaisten sielunelämään. Tuolla matkalla minusta tuli yksi heistä, jotka kartta kourassa etsivät Tervasenlahden rannan lepikoista pieniä merkkejä vanhoista asuinsijoista, jotka tuijottelivat Jyrkisen termältä salmen yli Teppananniemen suuntaan koettaen tavoittaa meitä ennen eläneiden ajatuksia. Tuo matka herätti halun tietää lisää.

Onneksi sain tuolla matkalla tavata Vuonnisessa Alma Sapošnikovan, omaa sukua Tervon, joka oli suurella vaivalla dokumentoinut tekemäänsä vesivärikarttaan kylän talot sellaisena kuin hän ne nuoruudestaan muisti. Tämä Alman kartta on ollut suurena innoituksena tähän työhön. Almalle kiitokset lähtevät nyt tuonilmaisiin, sillä hän menehtyi vuonna 2022.

Tämä kirja on ajateltu erityisesti heille, joilla suvun juuret ovat Vuonnisessa. Kaikki katoaa, tietokin, ja tarkoitukseni on ollut dokumentoida näitä moninaisia tiedonmurusia ennen kuin pieni piiri asiasta muistavia menee edeltämme tuonilmaisiin. Oman isäni sukupolvessa, ennen toista maailmansotaa syntyneissä on enää vain hyvin vähän muistajia jäljellä. Muistojen soihdun kantamisen vastuu on

siirtynyt meille, heidän lapsilleen ja lapsenlapsilleen. Mitä enemmän aikaa tapahtumista kuluu, sitä enemmän muistaminen vaikeutuu, tiedoista tulee hajanaisempia, niiden yhteydet hapertuvat ja tiedot muuttavat muotoaan. Toisaalta ajan kuluminen on tuonut saataville myös uutta tietoa ja uusia lähdemateriaaleja, joilla on voinut korvata vanhoja puutteita ja virheitä. Tieto on kuitenkin aina subjektiivista, tulkinnanvaraista ja niin tässäkin: tämä on minun tulkintani, ei absoluuttinen totuus. Ja kuten aina, virheitäkin saattaa joukossa olla, sillä virheetöntä (suku)tutkimusta ei ole. Virheistä toivon luonnollisesti palautetta.

Kiitoksia olen velkaa monelle taholle. Ensimmäkin isälleni Eerolle, joka antoi perinnöksi kiinnostuksen historiaan ja suvun vaiheisiin, ja joka on ottanut ensi askeleet sukujemme tutkimuksessa. Nämä kiitokset menevät perille enää sydämessä. Toiseksi sedälleni Matille, jonka laajasta yksityisarkistosta olen saanut käyttööni paljon tietohuisia Vuonnisen asioissa. Myös Lauri-sedän kanssa on ollut hyviä keskusteluja kylän asioista, josta kiitos. Lämmin kiitos menee tutkijakollegalle Sari Maarit Karjalaiselle lukemattomista kiinnostavista ja innostavista keskusteluista erilaisten mysteerien äärellä monien vuosien aikana. Denis Kuzminille lämmin kiitos monista kärsivällisistä vastauksista välillä vaikeisiin kysymyksiin. Seppo ja Simo Kannelsuolle, Sirpa Männylle, Antero Torviselle, Tapio Kytömaalle, Asmo Kalliolle, Leena Korhoselle, Elina Kiidlille, Jyri Peedissonille ja monille monille muille tuhannet kiitokset saamastani materiaaleista, avusta ja näkökulmista. Markku Nieminen avasi minulle valtavan valokuva-arkistonsa ja Juminkeko-säätiön arkiston kautta monet Vienaa koskevat aineistot, josta olen kiitollinen. Lämpimät kiitokset myös kirjan kustantajalle Karjalan Sivistysseuralle, erityisesti Pekka Vaaralle ja Eeva-Kaisa Linnalle. Kiitos avusta ja kielenhuollosta myös Tuula-tšikko. Oma perheeni on ihanalla tavalla tukenut ja kannustanut minua tämän kirjan tekemisen monissa karikkoisissakin vaiheissa. Kiitos Mikko ja Lauri!

Vantaalla 12.1.2025

Ritva Rajander-Juusti